

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Erica Jong
FEAR OF DYING

Copyright © 2015 by Erica Mann Jong. All rights reserved.
Translation Copyright © 2015 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-01537-9

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

*Erika
Džong*
*Strah od
umiranja*

Prevela Branislava Maoduš

 izdavaštvo
vulkan

Beograd, 2015.

Za moju najbolju drugaricu, Džeri,
i *L'Ultimo Marito*, Kena

Dani prolaze i godine nestaju dok slepi hodimo među čudesima. Gospode, ispuni oči naše vidom i um naš spoznajom; daj da prisustvo Tvoje poput munje obasja tamu u kojoj hodimo. Pomozi da vidimo, kud god da pogledamo, da žbun gori a ne sagoreva, i da u čudu kličemo: „Koliko je ovde čuda, a mi to ne znamo!“

Smatra se delom Miškan Tefilah: Reformisane molitvene knjige

Deo I

Jesen

*Srećno udata žena ili
Ima li seksa posle smrti?*

Obično izbegavam iskušenje,
izuzev ako mu ne mogu odoleti.

Mej Vest (ukradeno od Oskara Vajlda)

Nekada sam obožavala moć koju sam imala nad muškarcima. Hodala bih ulicom, a moje dupe u obliku mandoline njihalo bi se i zanosilo pred njihovim okrenutim glavama. Kako je samo neobično to što sam ove moći postala potpuno svesna tek kada je nestala – ili prešla na moju kćer, kada su svi muški pogledi prešli na njeno napupelo dvadesetneštogodišnje telo zrelo za rađanje. Nedostajala mi je ta moć. Činilo mi se da joj stvari koje su je zamenile – brak, materinstvo, mudrost zrele žene (uh, mrzim taj izraz) – nisu ni sveću mogle prineti. Ah, sveća! Stoji. Gori za mene. Puna buke i besa koji znače sve. Znam da bi trebalo da zgasnem kao dobra stara devojka i poštedim kćerku sramote svojih strasti, ali ne mogu, kao što ne mogu ni zarad nečije prijatnosti umreti. Život je strast. Ali sada znam koliko strast košta, tako da ne mogu više da budem baš toliko bezbrižna.

Ipak, da li sam ikada bila bezbrižna? Da li je iko? Nije li ljubav oduvek bila poput one eksplozivne cigare koja vam se rasprsne u ustima? Nije li Džipsi Rouz Li rekla: „Bog je ljubav, ali dajte mi to napismeno“? I nije li Fani Brajs rekla: „Ljubav je poput trika

s kartama – kada saznate kako funkcionise, nije više zabavno“? Ove matorke ipak su znale ponešto. I jesu li odustale? Nikada!

Neću vam reći – još – koliko godina imam i koliko sam se puta udavala. (Odlučila sam da nikada neću imati više od pedeset godina.) Moj muž i ja češće zajedno čitamo čitulje nego što praktikujemo seks. Samo ću reći da sam, kada su me pritiskule sve nevolje porodice iz koje sam potekla, i kada sam shvatila da moj brak ne može da me spase, došla do tačke u kojoj sam dovoljno odlepila da stavim oglas sledećeg sadržaja na zipless.com*, sajt za pronalaženje seksualnih partnera preko interneta.

Srećno udata žena s viškom erotske energije traži srećno oženjenog čoveka da je s njim podeli. Dođi da slavimo Erosa jedno poslepodne nedeljno. Razigrana, lepa i maštovita žena garantuje ti diskreciju. Pošalji mejl i noviju fotografiju. Teritorija grada Njujorka.

Kada već govorimo o ženama na ivici nervnog sloma! Bila je jesen u Njujorku – godišnje doba mekih magli, jevrejskih praznika i dobrotvornih večera za sakupljanje sredstava za lečenje od nekih šik bolesti za koje ulaznica košta pet hiljada dolara po tanjiru. Vreme novih početaka (Jom Kipur), kretanja iznova (Roš Hašana) i skladištenja žira pred jalovu zimu (Sukot). Kada sam dala ovaj oglas, smatrala sam sebe sofisticiranom ženom koja će hladnokrvno razgovarati s ljubavnicima. Ali sada me je iznenada obuzela panika. Počela sam da razmišljam o svim onim čudacima, gubitnicima, retardima, ucenjivačima i manijakalnim ubicama koje takav jedan oglas može da privuče – a onda sam se toliko posvetila pozivima svojih obolelih roditelja i trudne kćeri da sam na to potpuno zaboravila.

* Engl. bez rajsferšlusa. (Prim. prev.)

Strah od umiranja

Prošlo je nekoliko minuta. A zatim su odgovori pokuljali sa interneta poput kovanica iz poker-aparata. Gotovo sam se plašila da ih pogledam. Posle nekoliko trenutaka nisam mogla da odolim. Osećala sam se kao da se nadam da sam osvojila na lotu. U prvom odgovoru nalazio se skenirani polaroid penisa u erekciji – smečkastog neobrezanog primerka s kapljicom izdrkotine koja mi je namigivala s njegovog vrha. Na beloj liniji ispod fotografije pisalo je: „Bez vijagre“. Propratni mejl bio je koncizan:

Dopada mi se tvoj stil. Uvek mi se diže na samouverene žene. Pošalji svoje mere i fotografiju na kojoj si gola.

Sledeći je počinjao otprilike ovako:

Draga Tragačice,

Ponekad mislimo da želimo telesno, a zapravo čeznemo za Hristom. Ako samo otvorimo srca i pustimo ga da uđe, mnogobrojna zadovoljstva o kojima ni sanjali nismo mogu biti naša. Možda misliš da tražiš Erosa, ali Tanatos je ono što, zapravo, tražiš. U Hristu je večni život. On je ljubavnik koji te nikada neće razočarati, prijatelj koji ti je odan doveka. Bila bi mi čast da se sretnem s tobom i posavetujem te...

Ponuden je i broj telefona: 1-800-HRIST-ZA-TEBE.

Bacila sam sve odgovore u virtuelnu korpu za smeće, obrisala ih i isključila računar. Mora da sam bila luda kada sam dala svoju pravu imejl-adresu. Dobro, sad je s tim gotovo, pomislila sam, zavaravajući se. Još jedna loša zamisao je odbačena. Obavljala sam svoj supružnički život poput automata. Uvek sam bila impulsivna, a impulsivni ljudi znaju kako da se povuku od svojih impulsa. Seks je predstavljao nevolju – u svakom životnom dobu. Ali u šezdesetoj je – ups, odala sam se – bio smešan. Ženama nije

dozvoljeno da u šezdesetoj osećaju strast. Trebalo bi da postajemo bake i zadovoljimo se spokojnim odsustvom seksa. Seks je za dvadesete, tridesete, četrdesete, čak i pedesete. Seks u šezdesetoj je sramotan. Čak i ako i dalje izgledate dobro, suviše *znate*. Znači šta sve može poći naopako, znate sve prevare s kojima se možete susresti, sve opasnosti upuštanja u igru s neznancima. Znači da je diskrecija san. A sada je moj mejl na izvol'ite svim ludacima interneta!

Osim toga, obožavala sam svog muža, i poslednje što sam želela bilo je da ga povredim. Oduvek sam znala da će me udaja za dvadeset godina starijeg muškarca izložiti riziku da jesen svog života provedem bez seksa. Ali dao mi je toliko drugih stvari. Udala sam se za njega kada sam imala četrdeset pet godina, a on šezdeset pet, i bilo nam je sjajno. On je zacelio sve stare rane iz mojih prethodnih brakova. Bio je sjajan očuh mojoj kćerki. Kako se usuđujem da se žalim da mi nešto u životu nedostaje? Kako se usuđujem da preko oglasa tražim Erosa?

Moji roditelji su umirali, a ja sam nezamislivo sve starija, ali da li je to razlog da tražim ono što je moja stara prijateljica Izadora zvala *ševa bez rajsferšlusa**? Baš tako. Bilo je ili to ili duhovno blaženstvo. Izgleda da su tvorci sajta zipless.com opljačkali Izadoru, ne plativši joj ni peni. Kompanija koja je otkupila njena filmska prava prodana je kompaniji koja je bila vlasnik izdavačkih prava, a nju je kupila kompanija koja se bavi eksploatacijom digitalnih prava, a nju je opet kupila kompanija koja se bavi eksploatacijom poznatih imena. Takav je bio spisateljski život – surov koliko i glumački.

Izadora i ja smo prijateljice oduvek. Upoznale smo se zbog filma koji nikada nije snimljen. Čak smo zajedno i prestale da pijemo. I mogla sam da je pozovem da mi pruži moralnu podršku

* Engl. *zipless fuck* (ševa bez rajsferšlusa, prevod: Jovan Milićević) – izraz koji je Erika Džong skovala u romanu *Strah od letenja* i kao takav ušao je u moderan rečnik. (Prim. prev.)

kad god mi je bila potrebna. Nju sam doživljavala kao svoju najbolju drugaricu, svoj alter ego. Zaista mi je sada bila potrebna.

Sada odlazim do stana svojih roditelja da ih posetim, i užasavam se toga. U poslednjih nekoliko meseci strašno su propali. Oboje provode dane u postelji, pod budnim okom pomoćnika i negovatelja. Oboje nose pelene – ako imamo sreće. Njihov stan zaudara na urin, govna i lekove. Govna su najgora. Nisu to zdrava govna kao kod dece. Nekako deluju bolesno. Njihov strašan zadah kao da se uvukao u sve – orijentalne ćilime, slike, japanske paravane. Nemoguće mu je umaći – čak i u dnevnoj sobi.

Stižem i na veliko olakšanje saznajem da je mojoj majci ovo dobar dan. Opet je svoja i svadljiva. Leži u krevetu u lila satenskom negližeu, mrda prstima na nogama s požutelim noktima i govori:

„Za koga ćeš se sledećeg udati?“

„Udata sam za Ašera“, kažem joj. „U braku smo već petnaest godina. Znaš to.“

„Jesi li srećna?“, pita me majka i zagleda mi se duboko u oči.

Razmišljam o ovom pitanju na koje nema odgovora. „Jesam“, kažem joj. „Srećna sam.“

Majka gleda moje prstenje – zlatni secesionistički disk, pečatni prsten od karneola iz Grčke, viktorijanski prsten s akvamarinom iz Italije.

„Ako bi se ponovo udala, mogla bi da imaš više prstenja“, kaže i smeje se urnebesno.

Moja majka duboko je zagazila u devedesete, a njenu vedru demenciju odlikuje vrlo oštra moć zapažanja. Takođe, mnogo je prijatnija nego što je bila kada sam bila mlada. S naboranim vratom, mlitavim rukama i čukljevima na stopalima došla je i toplina prošarana žestokom iskrenošću. Ponekad misli da sam njena sestra ili majka. U njenoj glavi su i živi i mrtvi – živi. Ali

gleda me sa beskrajnom ljubavlju koju bih volela da sam mogla da uzmem zdravo za gotovo kada sam bila mlada. Čitav život bio bi mi drugačiji. Ili bar tako mislim. Istina je da me je, kada sam bila mala, ona često strašno plašila.

Ljudi ne bi trebalo da ostare ovoliko. Ponekad mislim da biološko starenje moje majke skida godine mog života. Moram da se primoram da je pogledam. Obrazi su joj upali i ispresecani milionima bora. Oči su joj vodnjikave i pune puterastih ugrušaka. Stopala su joj čvornovata i iskrivljena, a debeli, izbrazdani nokti na palčevima na nogama sada su boje senfa. Spavaćica se širi i otkriva usahle grudi.

Sećam se svih trenutaka koje sam u poslednjih nekoliko godina provela sedeći pored majke u bolničkim sobama. Žestoko se molim da ne umre. Ali ne molim li se ja to, zapravo, za *sebe*? Ne molim li se za to da ne ostanem poslednja na ivici provalije? Ne molim li se, zapravo, za to da ne moram da joj kopam grob da ne bih sama upala u njega?

Kako starite, gubici oko vas su zapanjujući. Ljudi u čituljama sve su vam bliže po godinama. Stariji prijatelji i rođaci umiru, a vi ste zatečeni. Suparnici umiru pa se osećate pobedonosno. Ljubavnici i učitelji umiru i osećate se izgubljeno. Sve vam je teže i teže da poreknete sopstvenu smrt. Da li se mi to grčevito držimo roditelja ili se grčevito držimo statusa dece koja su imuna na smrt? Mislim da se sve očajnije i grčevitije držimo tog statusa dece. U bolnici vidite drugu decu – decu od pedeset, šezdeset ili sedamdeset godina – kako se grčevito drže svojih roditelja od osamdeset, devedeset, sto godina. Da li je sve to grčevito držanje *ljubav*? Ili je to samo potreba da se uverite da ste imuni na pošast žrtvi Molohu* – užasnom Anđelu smrti? Jer svi mi potajno veru-

* Bog sunca i rata kod starih Semita. Krvožedni bog koji je zahtevao da roditelji njemu žrtvuju decu i novorođenčad, najčešće ih žive spaljujući. (Prim. prev.)

Strah od umiranja

jemo u sopstvenu besmrtnost, ne možemo ni da zamislimo smrt. Mislila sam da tražim ljubav – ali zapravo sam tražila reinkarnaciju. Želela sam da vratim vreme unazad i ponovo postanem mlada – i da znam sve što sada znam.

„O čemu razmišljaš?“, pita me majka.

„Ni o čemu“, kažem.

„Razmišljaš o tome kako nikada ne želiš da budeš ovako stara kao ja“, kaže. „Znam te.“

Moj otac je sve ovo prespavao. Njegovo usahlo telo zauzima neverovatno malo prostora ispod pokrivača. Isključen mu je aparat za sluh pa ne može da prati naš razgovor, a i ne želi to. Milije mu je da prespava dan. Pre samo šest meseci, pre operacije karinoma, bio je sasvim drugačiji čovek. Mojim sestrama i meni dan je započinjao njegovim pretećim pismima, često u stihu.

Šta radite kada vam dan počne jednim ovakvim haotično sročnim glumačkim obraćanjem publici vašeg devedesettrogodišnjeg oca?

*Kao kralj Lir sam.
Lepe i mile
Tri kćeri imam,
Bistre i ljupke,
Al' već pustile pipke.
Koja će dobiti više?
Koja će dobiti manje?
Kakva je to strašna galama
Za ostarelog Lira
U starosti kandžama.*

Toliko o poeziji. Na dnu stranice napisao je drhtavom rukom: „Čitati svakog dana iznova – bez rasprave!“

Kako je naš otac stigao od Braunsvila do Šekspirove tragedije?

Evo njegove verzije događaja: „Meni je moj otac samo ponavljao: 'Pronađi posao'. Želeo sam da idem na Džulijard. Moj otac je rekao: 'Već zarađuješ novac sviranjem bubnjeva – šta će ti to?' Bacio je pismo kojim su me obavestili da sam primljen. Zato sam bio toliko rešen da vas tri završite fakultet.“

Moj otac rekao je ovo u majčinom studiju s pogledom na Hadson. Ležala je u postelji kao kraljica Lir i klimala glavom. (Da li je uopšte postojala kraljica Lir?)

Sestre Lir sedele su oko majčine postelje. Njihova majka upravo je imala operaciju želuca i koristila je to do krajnjih granica. Povremeno bi zastenjala.

„Vaša majka ima Kronovu bolest, koronarnu arterijsku bolest, naprsnuće pršljena u korenu kičme, dva veštačka kuka, dva veštačka kolena. Ne mogu više da budem *najbolji američki bolničar*“, što je bio očev patetični izraz za svoj položaj u porodici. „Ako vas tri ne budete dolazile ovamo svakog dana, doći će do izvesnih promena u testamentu.“

„Da se nisi usudio da mi pretiš“, rekla je moja starija sestra, Antonija. „Kada smo mi živeli u Belfastu, na vrhuncu konflikta u Severnoj Irskoj“, Antonija je, naravno, morala da se uda za poetičnog Irca, „kada smo stavljali klavir na ulazna vrata da sprečimo paravojsku da uđe, kada smo hleb kupovali rano ujutro pre nego što počne pucnjava, kada smo prozore pokrivali nameštajem da šrapneli ne bi pogodili tvoje unučice – gde si ti bio? Prolazili smo kroz pravi holokaust i niko nije došao da nas spase. Nikada to neću oprostiti nikome od vas!“

Kraljica Lir iznenada je živnula: „Kako to misliš? Slali smo ti novac.“

„Poslali ste nam bednih dvadeset pet hiljada dolara! Šta je trebalo da uradim sa tom sićom i četvoro dece usred rata?“

„Meni niko nikada nije poslao dvadeset pet hiljada dolara“, rekla je moja mlađa sestra, Emilija.